



Osaamista  
ja oivallusta  
tulevaisuuden  
tekemiseen

Lea Nylund

# Vanhempien kokemuksia perhekuntou- tuksesta

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Tutkinto Sosionomi YAMK

Koulutusohjelma Sosiaali- ja terveysalan johtaminen ja kehittäminen

Opinnäytetyö

23.11.2019

Tekijä(t) Otsikko	Lea Nylund Vanhempien kokemuksia perhekuntoutuksesta
Sivumäärä Aika	34 sivua + x liitettä 15.9.2010
Tutkinto	Sosionomi YAMK
Tutkinto-ohjelma	Sosiaali- ja terveysalan johtaminen ja kehittäminen
Suuntautumisvaihtoehto	
Ohjaaja	Jukka Kesänen, TtT, lehtori
<p>Opinnäytetyössä tutkittiin perhekuntoutuksen vaikuttavuutta vanhemmuuden näkökulmasta.</p> <p>Tutkimuksen teoriaosuudessa tarkasteltiin perhekuntoutusta käsitteenä ja sen erilaisia toteutustapoja, koska perhekuntoutus on työmuotona varsin uusi. Tutkimuksessa haasteltiin kuutta vanhempaa. He olivat joko käyneet läpi perhekuntoutusjakson tai olivat päättämässä sitä eräissä eteläsuomalaisessa perhekuntoutuksessa.</p> <p>Aineiston keruu toteutettiin teemahaastattelun avulla ja analysoitiin induktiivisesti. Tutkimustuloksia voidaan hyödyntää laajemminkin kehitettäessä perhekuntoutuksen ja perheiden kanssa tehtävää työtä.</p> <p>Tutkimuksen perusteella vanhemmuutta tuki perhekuntoutuksessa koettu myönteinen ilmapiiri, yhteisöllisyys, myönteiset muutokset perheessä ja vanhempien elämänhallinnan tunteen lisääntyminen.</p> <p>Myönteisen ilmapiirin syntymiseen vaikutti arvostava, luottamuksellinen ja kannustava suhtautuminen, ohjaajien läsnäolo, palautekeskustelut ja moniammatillinen tuki. Yhteisöllisyydessä koettu tuki saatiin vertaistuesta, yhdessä tekemisestä, ryhmätoiminnoista, päivärytmistä ja arjen rutiineista.</p> <p>Myönteiset muutokset perheessä ilmenivät siten, että vanhempien kasvatustyö helpottui, yhdessä tekeminen muuttui sujuvammaksi ja lisääntyi arjessa. Vanhempien elämänhallinnan tunne lisääntyi siten, että vanhempien voimavarat lisääntyivät ja organisointikyky parani, parisuhde kehittyi, vanhempien vuorovaikutustaidot paranivat ja ristiriitojen ratkominen helpottui. Lasten ja vanhempien sosiaalinen toimintakyky parantui. Mielikuvat perhekuntoutuksesta muuttuivat myönteiseksi.</p>	
Avainsanat	Vanhemmuus, perhekuntoutus kokemus

Author(s) Title	Lea Nylund Parents' experiences in family rehabilitation
Number of Pages Date	34 pages + x appendices 5 May 2010
Degree	Master of Social Services
Degree Programme	Master Degree Programme in Development and Leadership in Health Care and Social Services
Specialisation option	
Instructor(s)	Jukka Kesänen, PhD, senior Lecturer
<p>This thesis examines the effectiveness of family rehabilitation from the perspective of parenthood.</p> <p>In the theory section, family rehabilitation was examined as a concept and in its various practical forms, as it is quite new in practice. Six parents were interviewed. They had either finished or were finishing a period of rehabilitation in a rehabilitation unit in southern Finland.</p> <p>Material was acquired with thematic interviews and analyzed inductively. The results can be applied more widely in the development of family rehabilitation and work conducted with families.</p> <p>According to the study, parenthood was supported by a perceived positive atmosphere, sense of community, positive changes in the family and an increase in the sense of control in life.</p> <p>A positive atmosphere was formed as a result of appreciative, confidential and supportive attitude, presence of counselors, feedback conversations and multidisciplinary support. Communal support was received from peer support, group activities, daily rhythm and everyday routines.</p> <p>Positive changes in family manifested in upbringing and common activities becoming easier and more common in everyday life.</p> <p>The parents' sense of control in life increased in that their parental resources increased and organizational skills developed. Relationships and parents' interactions improved and conflict resolution became easier. The children's and parents' ability to function together improved and images of family rehabilitation became positive.</p>	
Keywords	Family rehabilitation, parenthood, experience

## Sisällys

1	Johdanto	3
2	Perhekuntoutus	4
2.1	Perhekuntoutuksen määritelmä	4
2.2	Perhekuntoutuksen toteutustapoja	5
2.3	Kokemuksia perhekuntouksesta	9
2.4	Perhekuntoutuksen haasteet ja hyödyt	12
3	Tutkimuksen tarkoitus, tavoitteet	14
4	Opinnäytetyön toteutus	15
4.1	Toimintaympäristö	15
4.2	Aineiston hankinta	15
4.3	Aineiston analyysi	17
5	Tutkimustulokset	17
5.1	Myönteinen ilmapiiri tuki vanhemmuutta	18
5.2	Yhteisöllisyys	21
5.3	Myönteiset muutokset perheessä	23
5.4	Vanhempien elämänhallinnan tunne lisääntyi.	24
6	Pohdinta	28
6.1	Eettisyyden tarkastelua	28
6.2	Luotettavuuden arviointia	28
7	Johtopäätökset	29
8	Lähteet	32

## 1 Johdanto

Suomalainen perhekuntoutus on vasta muotoutumassa eikä se ole vielä saavuttanut vakiintuneita toiminnan käytänteitä. Toimintakäytäntöjen löytämiseksi tarvitaan kehittämistoimintaa. Tämä tilanne on lähes sama muissa maissa. (Järvikoski 2010,14.)

Perheen ja sen jäsenten toimintaympäristöjä on monia, samoin vaikuttavuuden toimintamekanismeja. Kuntoutuksen ja kuntoutussuunnittelun kannalta tämä mutkistaa tavoitteiden asettelua sekä käytettävien tavoitteiden asettelua sekä käytettävien keinojen ja käytäntöjen hyödyntämistä. Tutkimuksen kannalta haasteellista on määrittää se, mitä muutosta tavoitellaan ja mitä sillä tarkoitetaan esimerkiksi perhekuntoutuksessa. (Linakangas & Lehtoranta 2010.)

Perhekuntoutusta ei säädä mikään laki erikseen, vaan kaikkia sosiaali- terveys- ja kuntoutuspalveluita kuntoutusta koskevat lait ohjaavat myös perhekuntoutusta. Lakien ja asetusten tarkoituksena on auttaa perheitä saamaan tarvitsemansa kuntoutuspalvelut ja määrittää minkälaista kuntoutusta perheellä ja lapsella on oikeus saada. Lakien tarkoitus on turvata asiakkaiden osallisuutta ja asemaa kuntoutuksessa sekä edesauttaa eri viranomaisten tekemää yhteistyötä. (Remsu – Pärnä: 2013,7)

Lasten ja perheiden kanssa työskentelyä ohjaava laki on 2008 vuonna voimaan tullut lastensuojelulaki (417/20079). Se velvoittaa edistämään ja tukemaan lapsen etua, lapsen suotuisaa kehitystä ja hyvinvointia sekä tukemaan vanhemmuutta. Lain mukaisesti kuntien tulee kehittää ja järjestää lastensuojelun rinnalla ennaltaehkäiseviä perhepalveluita. Lastensuojelulain ja kuntoutuslainsäädännön lisäksi perhekuntoutusta ohjaavat vammaispalvelulaki (380/1987), sosiaalihuoltolaki (710/1982), terveydenhuoltolaki(1326/2010), laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000) sekä laki kuntoutuksen asiakasyhteistyöstä (497/2003). (Remsu&Pärnä: 2013,9.)

Tutkimustietoa vanhempien kokemuksista perhekuntoutuksessa löytyy vielä vähän, koska perhekuntoutus käsitteenä on melko uusi. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli kuvata vanhempien kokemuksia perhekuntoutuksesta.

## 2 Perhekuntoutus

Vanhemmuutta ja lasten kasvatusta tuetaan monin eri tavoin, kuten äitiys- ja lastenneuvoloissa sekä päivähoidossa ja kouluissa. Perheillä on mahdollisuus saada kodinhoitoapua sekä perhetyöntekijän ja perheneuvolan palveluita. Monet järjestöt tuottavat vanhempien kasvatustyötä tukevia palveluita. Perheiden viranomaisverkostoon voi kuulua useita toimijoita. Perhekuntoutuksessa tehdään usein yhteistyötä perheiden toimintaympäristöön kuuluvien viranomaisten kanssa. Perhekuntoutus on osa lastensuojelua ja perhekeskeistä Sosiaali- ja terveydenhuoltotyötä, jonka tarkoituksena on tukea vanhemmuutta. Perhekuntoutusta järjestetään perhetukikeskuksissa, vastaanotto-, ensi- ja turvakodeissa, sekä jaksomuotoisesti toimintayksiköissä ja lapsi- ja nuorisokodeissa, kuin myös koulukodeissa (Hurtig 1999,9).

### 2.1 Perhekuntoutuksen määritelmä

Suomalainen perhekuntoutus on vasta muotoutumassa eikä se ole vielä saavuttanut vakiintuneita toiminnan käytänteitä. Toimintakäytäntöjen löytämiseksi tarvitaan kehittämistoimintaa. Tämä tilanne on lähes sama muissa maissa. (Järvikoski 2010,14.)

Perhekuntoutus on voimakas interventio vanhemmuuteen ja perheen elämään. Sen tarkoituksena on tukea perheen toimintakykyä niin, että lasten mahdollisuudet riittävän hyvään ja turvalliseen lapsuuteen paranisivat entisestään. Perhekuntoutus on nähty hyödylliseksi ja tarpeelliseksi tilanteissa, joissa lapsen hyvinvoinnin ja turvallisen kehityksen on arvioitu olevan uhattuna jostakin lapsen arjen sujumiseen tai turvallisen kehityksen vaarantumiseen liittyvästä syystä. Perhekuntoutuksen kaltainen tuki ja tilanteisiin puuttuminen voivat motivoida muutokseen perhetilanteessa. (Törrönen – Pärnä 2010, 70.)

Perhekuntoutus ei ole terapiaa, mutta interventiona se tarjoaa käytännöllisen ja elämänläheisen mahdollisuuden etsiä uudenlaisia näkökulmia, vahvistua itse ja iloita yhdessä muiden perheenjäsenten kanssa uudenlaisten näkökulmien tuomasta toivosta (Törrönen – Pärnä 2010, 75).

Perhekuntoutus voi painottua arviointiin tai kuntoutukseen riippuen asiakkaasta ja asiakasprosessin eri vaiheista. Tärkeimpiä asiakkaaksi tulemisen syitä ovat vanhempien mielenterveys-, päihde- ja asumisongelmat, sekä vanhempien vaikeudet suoriutua per-

heen arjessa. Monilla vanhemmilla saattaa olla samanaikaisesti vanhemmuuteen, kasvatustyöhön, mielenterveyteen tai päihteiden käyttöön liittyviä riskitekijöitä. Asiakkaan ohjaaminen perhekuntoutukseen on suunnitelmallista ja asiakkaiden tulee olla motivoituneita kuntoutuksen aloittamiseen. (Kokoperhehoidon yhteinen palvelukuvaus 2005; Kumpulainen – Valkonen 2005,8.)

Lastensuojeluun kuuluvan perhekuntoutuksen tavoitteena on lapsen kannalta paras mahdollinen ratkaisu ja lapsen tekeminen näkyväksi kaikessa perheen kanssa tehtävässä työskentelyssä. Perhettä kuntoutetaan, jotta lapsen asuminen kotona yhdessä vanhempien kanssa olisi mahdollista ja lapsen kannalta turvallista. Jos perhekuntoutuksen aikana todetaan, että asuminen kotona ei ole lapsen edun mukaista, lapsen sijoituspaikka pyritään löytämään yhdessä vanhempien kanssa. (Kumpulainen – Valkonen 2005, 15.)

Vanhempien saama tuki on kuntoutuksen arvioinnin kannalta keskeistä. Vanhempien saama tuki vanhemmuuteen vaikuttaa lapsen hyvinvointiin. Tämän lisäksi lapsikin tarvitsee usein omalle kehitykselleen korjaavaa tukea. Lapsi ei tule välttämättä autetuksi auttamalla vain vanhempaa. Kuntoutuksessa tulee tukea koko perhettä. (Linnakangas ym. 2010,41.)

Perhekuntoutuksen päämäärä on vahvistaa perheen omia voimavaroja. Se tähtää hyvään yhteistyösuhteeseen sekä perheenjäsenten toiminta- ja vaikutusmahdollisuuksien lisääntymiseen. Konkreettisten tavoitteiden kautta luodaan lapselle ja perheelle onnistumisen tunteita ja uskoa tulevaisuuteen. Perhe määrittelee tavoitteensa yhdessä moniammatillisen työryhmän kanssa ja huomiota kiinnitetään siihen, mitä perheenjäsenet ovat itse saaneet aikaan ja missä he ovat onnistuneet. Huomiota kiinnitetään myös perheen lähiverkoston sitoutumiseen perheen muutosprosessissa. (Mellenius – Remsu 2013, 170 -171).

## 2.2 Perhekuntoutuksen toteutustapoja

Perhekuntoutus soveltuu työmuotona luontevasti osaksi lastensuojelun avohuollon työskentelyä, sekä huostaanoton lakkautustyöskentelyä. Perhekuntoutuksen on todettu olevan tehokas apu niissä tilanteissa, joissa on olemassa lapsen kodinulkopuolisen sijoituksen uhka, ja perhe on motivoitunut perhekuntoutukseen (Puustinen-Korhonen 2012.)

Iso-Britannian opetusministeriön seurantatutkimuksessa kohderyhmänä oli perheitä, jotka olivat käyneet läpi intensiivisen perheintervention. Tutkimus päättyi 2910 keväällä. Työskentelytapa oli samankaltainen kuin suomalaisessa perhekuntoutuksessa. Työn päämääränä oli luottamuksellisen ja kannustavan suhteen luominen perheisiin. Työntekijän tavoitteena oli tukea perhettä ongelmiaan ja tiedostamaan vanhempien ja lasten ongelmien yhteys. Menetelmänä työskentelyssä käytettiin erilaisia menetelmiä ja palveluohjausta. Tavoitteena oli tukea perhettä tekemään muutoksia elämässään. (Dixon ym. 2010: 11-12.)

Perhekuntoutuksessa on mahdollisuus hyödyntää perheenjäsenten vuorovaikutusta tukevia ja toisiaan vahvistavia menetelmällisiä elementtejä: perhekeskusteluja (reflektiivinen työskentely), toiminnallisia ja elämyksellisiä työmenetelmiä (seikkailu, taidepajatoiminta, retket, musiikki ja liikunta, ohjattuja lasten ja vanhempien vertaisryhmiä sekä esimerkiksi VIG ja Theraplay, jotka kuuluvat vuorovaikutuskuntoutuksen menetelmiin). Vuorovaikutusta tukevien menetelmien kautta esimerkiksi tunteiden ilmaisu lisääntyy ja niistä puhuminen on perheissä sallittua ja aiempaa luonnollisempaa. Perhekuntoutuksen työntekijöiden on tärkeää päästä kosketuksiin lasten ja heidän kokemusmaailmansa kanssa. Näin keskustelu perheen ja työntekijöiden välillä vahvistuu. (Mellenius – Remsu 2013, 171.)

Perhekuntoutuksen tavoitteena on tukea vanhempien kasvatustaitoja. Opeteltaessa näitä taitoja pelkkä keskusteleminen tai lukeminen eivät riitä, vaan tarvitaan käytännön harjoittelua ja taitojen soveltamista lapsen ja vanhempien väliseen vuorovaikutukseen arjen erilaisissa tilanteissa. ”Suhtautumistavat” kasvatuksessa eivät riipu yksipuolisesti vain vanhemmista, vaan myös lapsi vaikuttaa vanhempiinsa ja kasvattajiinsa. Lapsi on siis myös antavana osapuolena ja rikastuttaa monin eri tavoin aikuisten elämää. Kasvatus on tietoista yhdessä olemista, yhdessä tekemistä ja vastavuoroista vaikuttamista (Rönkä 1993, 7.)

Westmanin ym. tekemän kattavan kansainvälisistä tutkimuksista tehdyn kirjallisuuskatsauksen mukaa (Westman ym 2005:4.) Tutkimuksessa interventiot jaettiin puutumisen asteikolla kevyistä raskaampiin. Interventiot koskivat neuvontaa ohjausta ja koulutusta, tiedonkeruuta ja tilannearviota sekä ryhmätyötä, vertaistukea, hoitoa, kuntoutusta, terapiaa ja muita monimuotoisia palveluja. (Westman ym 2005:29). Monimuotoinen palvelu sisälsi perhekuntoutusta. Intervention kohderyhmät jaettiin neljään pääryhmään:



lapsen tai nuoren käyttäytymisen ongelmat, nuoren vaikea-asteinen riskitilanne, perheen riskitilanne sekä perheen heikko taloudellinen asema/Westaman ym.2005:27). Perhekuntoutus voisi tarjota ja olla hyödyksi kaikissa edellä mainituissa tilanteissa.

Ohjaavan kasvatuksen periaatteita voidaan soveltaa kaikenlaisissa perhetilanteissa. Vanhempien pienryhmissä otetaan huomioon osallistujien tarpeet ja toiveet. Vanhempien omat kokemukset antavat toiminnalle suunnan. Perhekuntoutuksessa otetaan puheeksi ja käsitellään myös kielteisiä tunteita ja tekoja. (Törrönen – Pärnä 2010, 76.)

Perhekuntoutuksessa tehtävä suhdetaitoja ja suhteita edesauttava työ on luonteeltaan rinnalla kulkemista, kuuntelemista, voimaannuttamista ja ihmisten lähellä olemista. (Törrönen – Pärnä 2010, 71-72.)

Työtä tehdään asiakas edellä - periaatteella. Tällöin työntekijä rakentaa keskustelua aktiivisesti: hän kyselee, mutta ei tulkitse eikä määrittele asiakkaan puolesta. Työntekijä tukee ja auttaa asiakasta itse määrittelemään tavoitteensa. Asiakaslähtöisyys on keino kohdata asiakas niin, että asiakas kokee tulevansa kuulluksi. Asiakkaalta kysytään hänen toiveitaan, odotuksiaan ja tavoitteitaan. (Vänskä – Laitinen – Väänänen – Kettunen – Mäkelä 2011, 81.)

Työtavassa uskotaan, että asiakkaan ja työntekijän keskinäisissä keskusteluissa ja kohtaamistilanteissa asiakkaan identiteetti ja asiakkuus rakentuvat yhä uudelleen (Vänskä – Laitinen – Väänänen – Kettunen – Mäkelä 2011, 74-76.)

Toimiviin taitoihin, tapahtumiin ja hetkiin keskittyminen tuottaa uudenlaista identiteetti-puhetta. asiakkaan puhutellessa itseään uudella tavalla, hän rakentaa keskusteluissa erilaista itsetuntoa ja identiteettiä itselleen. Monet asiakkaan pulmat eivät välttämättä poistu, mutta arki rakentuu hyvin toimivien hetkien varaan. Tällöin identiteetin rakentuminen mahdollistaa suhteen luomisen olemassa olevaan pulmaan ja mahdollisuuksiin.(Vänskä – Laitinen – Väänänen – Kettunen – Mäkelä 2011, 76.)

Työntekijät ovat kiinnostuneita ihmisen toiminnan ohjaamisesta sekä hänen taitojen ja kykyjen hyödyntämisestä pulmaa ratkottaessa. Työtavoissa on olennaista keskittyä asiakkaan oman toiminnan tutkimiseen ja hyödyntämiseen. Esimerkiksi asteikoilla tapahtuva ongelmien ja tavoitteiden tutkiminen, arviointi ja konkretisointi sekä erilaiset

tehtävät ovat konkreettisen toiminnan ja näkyvän käyttäytymisen tutkimista ja ohjaamisen harjoittelua. (Vänskä – Laitinen – Väänänen – Kettunen – Mäkelä 2011, 76.)

Työntekijän tulee osoittaa arvostusta, tukea vanhempia heidän pyrkimyksissään ja osoittaa aitoa mielenkiintoa asiakasta kohtaan. Lämmin, avoin ja myönteinen ilmapiiri kohtaamistilanteissa lisää asiakkaan luottamusta itseään kohtaan. (Berg 1991a, 24.) On tärkeää, että asiakas ja työntekijä neuvottelevat yhteisistä toimintatavoista ja etenemisestä kuntoutusprosessin eri vaiheissa. Työntekijän tulee kuulla vanhempien asiantuntijuutta omista lapsistaan myös tilanteissa, joissa heidän on puututtava esimerkiksi lasten väkivaltaiseen kohteluun. Tilan antaminen lasten ja vanhempien omalle asiantuntijuudelle liittyy konstruktiiiviseen ajatteluun, jonka mukaan ihminen ei ole kohde vaan aina subjekti (ks. De Shazer 1991, 46.) (Törrönen – Pärnä 2010, 80-81.)

Vanhempien ohella myös lapset nähdään oman elämänsä asiantuntijoina, joiden näkemykset ja tuntemukset ovat tärkeitä, kun pohditaan vaikeuksien selvittämistä. Ratkaisukeskeinen tapa lähestyä vaikeuksia ja selvittää niitä alkaa huomion kiinnittämisellä osapuolten voimavaroihin ja niihin myönteisiin asioihin, joita asiakkaat kokevat vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Asiakkaita rohkaistaan luottamaan heidän omiin kykyihinsä ja vaikuttamismahdollisuuksiinsa ratkaista ongelmia ja löytämään itse toimivia ratkaisuja ongelmatilanteissa. (Törrönen – Pärnä 2010, 81.)

Vanhemmilla on oikeus tietää hyvin selkeästi ja yksityiskohtaisesti, mitä heiltä odotetaan, minkä on muututtava ja miten muutos arvioidaan. Reunaehdot tulee sopia yhdessä selkeästi ja rehellisesti. Tärkeintä muutoksen kannalta on selvittää mikä on vanhempien käsitys lasten parhaasta mahdollisesta kasvatuksesta, ja millä keinoin tämä on toteutettavissa (Törrönen – Pärnä 2010, 81-82.)

Työskentely vaatii perehtyneisyyttä sekä kykyä käsitellä vaikeitakin asioita ja keskustella niistä vanhempien ja lasten kanssa. Yleensä työskentely edellyttää lisäkoulutusta ja kuntoutusprosessin eri vaiheiden tunnistamista, sekä tarvittaessa kykyä muuttaa suunnitelmia, kykyä ottaa asioita puheeksi ja konsultoida työryhmää oikea-aikaisesti. (Törrönen – Pärnä 2010, 83.)

Vanhempien ja lasten näkökulma ovat tärkeitä asioita arkea lähellä olevassa ja käytännöllisessä toiminnassa. Nämä ja asiakaslähtöisyys kaikkien perheenjäsenten kanssa ovat vaativia taitoja ja edellyttävät työntekijöiltä omien tarkastelutapojen tarkistamista ja

harjoittelua. Työntekijöiden omat vuorovaikutustaidot ovat olennaisia.(Mellenius – Remsu 2013, 12.)

Perhekuntoutuksessa hyvän asiakassuhteen elementtejä ovat hyväksyminen, luottamus, välittäminen, jämäkkyys ja auttajan ominaisuudet. Tämä näkyy siinä kun, että asiakas kokee, että työntekijä hyväksyy hänet sellaisena kuin hän juuri nyt on. Asiakas lähtee toteuttamaan muutosta juuri sellaisena kuin hän on ja sellaisena hänet tulisi hyväksyä, jotta hänen itseluottamuksensa ja omanarvontuntonsa kasvaisivat. Asiakkaan hyväksyminen ei tarkoita sitä, että hänen tekemiään tekoja hyväksyttäisiin kriittikittömästi. On tärkeää erottaa asiakas ja hänen tekonsa. Asiakas on yhteistyökumppani, jonka kanssa tutkitaan hänen tekojaan ja toimintaansa. Asiakas ei yleensä kaipaa väärin tekojensa hyväksymistä vaan itsensä hyväksymistä ja ymmärrystä. (Särkelä 201, 31-32.)

Työntekijät voivat liittoutua vain asiakkaan voimavarojen ja tavoitteiden kanssa, eikä ongelmien kautta. Siksi on erittäin tärkeää nähdä asiakkaassa hänen tarkoituksellisuutensa, voimavaransa, pysyvyytensä, rationaalisuutensa sekä ehjä emotionaalisuutensa. (Särkelä 2011, 33.)

Arnkil ja Erikson tiivistävät: mikäli yritetään yhdistää hoitavan tahon voimavarat ja asiakkaan ongelmat, auttajien voimavarat eivät pääse käyttöön. Niiden on voitava yhdistyä johonkin konkreettiseen, kuten asiakkaan olemassa oleviin voimavaroihin (Arnkil-Eriksson 1995,120.)

### 2.3 Kokemuksia perhekuntouksesta

Monialaisen perhekuntoutuksen tutkimus on ollut vaihtelevaa ja vähäistä sekä tutkittujen interventioiden että käytettyjen tutkimusmenetelmien kannalta. Perhekuntoutuksen vaikutuksia on selvitetty erityisesti laadullisissa tutkimuksissa, tarkastelemalla johtavatko perhekuntoutuksen tarpeeseen lapsen vaiko vanhemman ongelmat. Perhekuntoutuksen vaikutuksia on esimerkiksi arvioitu lastensuojelun asiakasperheiden näkökulmasta. (Järvikoski, 2010.)

Parhaimmillaan perhekuntoutus tarjoaa elämyksiä ja onnistumisen kokemuksia, rakentaa ja jäsentää uudelleen perheenjäsenten välisiä suhteita ja yhteistyötä ja lisää vuorovaikutusta. Lapsen ääni tulee kuuluviin ja perhe saa mahdollisuuden harjoitella ihmishuuhdetaitoja ja vanhemmuutta. Käsitykset omista ja perheenjäsenten kyvyistä muuttu-

vat ja uusia mahdollisuuksia ja ongelmanratkaisutaitoja löytyy. (Mellenius – Remsu 2013,171.)

Useiden vuosien ajalta saatujen kokemusten mukaan keskustelut, yhteiset toiminnot ja vuorovaikutuksen tukeminen ovat lisänneet vanhempien ymmärrystä heidän oman käyttäytymisen vaikutuksesta lapsiin ja siitä miten vanhempien käyttäytymisen positiiviset muutokset parantavat suhteita lasten kanssa. Perhekuntoutuksen keskeinen tehtävä on vahvistaa vanhemman itseluottamusta vanhempana. Lapsen kannalta kuntoutuksen tärkein anti on myönteisten tunnesuhteiden vahvistuminen ja luottamuksen syntyminen elämän hallittavuuteen. Lapselle on tärkeää saada kokea, että aikuiset pyrkivät lapsen kannalta hyviin ratkaisuihin. (Törrönen – Pärnä 2010, 71.)

Vanhempien etsiessä positiivisia ja erilaisia tapoja olla ja toimia lapsen kanssa, onnistumisen kokemukset ja myönteiset muutokset arjen toiminnassa kannustavat eteenpäin ja luovat mahdollisuuksia voimaantumiseksi. Myönteiset kokemukset muutoksesta arjen toiminnassa antavat rohkeutta tarkastella asioita uudella tavalla, ja auttavat huomaamaan uusia mahdollisuuksia. (Törrönen – Pärnä 2010: 71,72.)

Asiakkaat kertovat, että perheen kiireetön yhdessäolo ja yhteinen tekeminen ovat kaikkein voimaannuttavinta. Kuitenkin erilaiset perheet kokevat hyötyvänsä erilaisista lähestymistavoista. Jotkin perheet arvostavat puhetta enemmän toimintaa, kun taas toiset perheet haluavat käydä keskusteluja säännöllisesti ja usein. Jokainen perhe tarvitsee ikään kuin omat toiminta- ja lähestymistavat. (Törrönen – Pärnä 2010, 77.)

Vanhemmille on tärkeää, että he tietävät ja kokevat työntekijän ymmärtävän heitä ja heidän perheensä tilannetta sekä että hän näkee vanhempien halukkuuden ja yrityksen olla hyviä vanhempia ja toimia lastensa parhaaksi. (Törrönen – Pärnä 2010, 80.)

Kansaneläkelaitoksen kuntoutushankkeissa on kehitetty lapsille, nuorille ja heidän perheilleen monialaista perhekuntoutusta, joiden yhteydessä on kerätty raportteja vanhempien kokemuksista. (Linnakangas — Lehtoranta 2009:4.)

Kelan laajassa lasten ja nuorten psykiatrisen perhekuntoutuksen arviointitutkimuksessa tutkittiin eri hankkeissa perhekuntoutukseen osallistuneiden vanhempien kokemuksia perhekuntoutuksesta. Vanhemmat osallistuivat perhekuntoutukseen lapsen tai perheen selviytymiseen liittyvän asian takia. (Linnakangas 2009, 44.)

Vanhempia oli tukenut vertaistuki, kokemusten vaihtaminen muiden vanhempien kanssa, ja yhteisen toiminnan kautta saatu ohjattu perheenjäsenten toiminta. Erilaisten ongelmien ratkominen ja niistä selviytymisen harjoittelu oli tärkeää. Kuntoutuksen aikana syntynyt tukiverkko ja sen kautta saatu asioiden ja huolien jakaminen oli tärkeää. Vanhempia auttoivat lapsen käyttäytymisen hallinnan harjoittelu ja johdonmukaiseen kasvatukseen ja ohjaamiseen saadut vinkit. Vanhempien jaksamista auttoi saatu positiivinen palaute vanhemmuudesta, tuki oman käytöksen muutokseen, säännöllinen asioiden pohtiminen asioihin paneutuminen kotikäynneillä, mahdollisuus kysyä neuvoja sekä tietoa vanhempia mietityttäviin asioihin. (Linnakangas 2009, 44.)

Vanhempien mielestä lasta oli auttanut koko perheen osallistuminen kuntoutukseen. Lapsen yksilötapaamiset ulkopuolisen henkilön kanssa olivat tärkeitä, koska lapsi sai puhua asioista joista hän ei välttämättä puhunut kotona. Ryhmät ja ryhmään kuuluminen lisäsivät lapsen itsetuntemusta ja ryhmässä saatu vertaistuki auttoi lasta näkemään muidenkin käyvän samanlaisia asioita läpi. Vanhempien mielestä perhekuntoutuksen toimintapainotteisuus, erilaiset retket, käsillä tekeminen, elämykset ja kokemukset ja auttoivat lasta ilmaisemaan itseään. Lapsi sai kavereita, harjoitella leikin aloittamista ja tehdä erilaisia sosiaalisia käyttäytymiseen liittyviä harjoituksia. (Linnakangas 2009, 44.)

Myönteisen palautteen ja kannustamisen saaminen koettiin tärkeäksi, koska positiivisen palautteen avulla lapsen minäkuva parani. Lapsen negatiiviseen käytökseen puututtiin vain tarvittaessa. Muutama vanhempi piti tärkeinä asioina lapsen kanssa neuvottelemista ja lapsen kuulemista ja heidän mielestään arjen asioiden strukturointi, sopimukset, asioiden visuaalinen esittäminen ja säännöllinen toistuvuus oli tärkeää. Vanhempien mukaan lasta auttoivat aito välittäminen, tunteista puhuminen ja lapsen saama jakamaton huomio. (Linnakangas 2009, 44.)

Kotikäynnit ja yhteydenpito toimintaympäristöön kuuluvien toimijoiden, kuten koulun ja päivähoiton kanssa koettiin tärkeiksi. Vanhemmat olisivat kaivanneet lisää yhteyksiä viranomaisverkostossa eri toimijoihin, kuten päivähoitoon tai terveydenhuoltoon. Nopeampaa pääsyä kuntoutukseen ja pidempiä kuntoutusjaksoja toivottiin. Jotkut vanhemmat kaipasivat enemmän vertaistukea ja kotikäyntejä sekä tukea vanhemmuuteen yhdessä puolison kanssa, ja useampia tapaamisia vanhempien kanssa. (Linnakangas 2009, 44.)

## 2.4 Perhekuntoutuksen haasteet ja hyödyt

Yksilöllistyvät perheet, heidän yksilölliset kuntoutuksen tarpeet ja monimuotoiset ongelmat muodostavat haasteen tarjontapainotteiselle ja kiinteämuotoiselle perhekuntoutukselle. (Järvikoski 2010, 14). Kelan psykiatrisen perhekuntoutuksen kehittämishankkeen arvioinnin osaraportissa kävi ilmi, että vain osa perheistä ja lapsista hyötyi yhden palvelumallin mukaisista palveluista. Suuri kysymys onkin, miten perhekuntoutuksen suunnittelijat kykenevät ottamaan tämänhetkisen yhteiskunnallisen murroksen vastaan. (Järvikoski 2010, 14.)

Englantilaisessa tutkimuksessa todettiin, että monilapsisten perheiden kanssa työskentely on haasteellista, koska jokainen lapsi on yksilö ja tarvitsee yksilöllistä tukea. Monilapsisessa perheessä puututaan herkästi kaikkein voimakkaimmin oirehtivaan ja hiljaisimmat saattavat jäädä ilman apua. (Horwath&Surkey 2015:1388.)

Useat perhekuntoutukseen osallistuvat vanhemmat ja lapset ovat monella eri tavalla kuormittuneita. On tärkeätä tiedostaa perheiden moniongelmallisia tilanteita, jotta perhekuntoutuksen keinoin voidaan vastata perheen tarpeisiin mahdollisimman kokonaisvaltaisesti esimerkiksi ohjaamalla asiakkaita myös muiden palveluiden piiriin. Vanhemmat ja lapset pärjäävät vakavienkin riski- ja stressitekijöiden kanssa, mutta riskien kasvaessa haavoittuvuus lisääntyy. (Linnakangas ym. 2010,53.)

Perheen taloudellinen epävarmuus ja kuormitus, sekä vanhempien huoli työpaikan menettämisestä voivat vaikuttaa lapseen. Vanhempien keskinäiset ristiriidat saattavat haavoittaa lasta, jos ne heijastuvat vanhemmuuteen ja vanhempien ja lasten väliseen suhteeseen. Parisuhteen toimimattomuus, konfliktit ja epäsopu näkyvät lapsissa esimerkiksi tunne-elämän ja käyttäytymisen ongelmina, vaikeuksina kaverisuhteissa sekä kognitiivisen tason laskuna. (Linnakangas ym. 2010,53.)

Perhekuntoutuksen tuloksellisuus voi olla sitä, että vanhempi huomaa muillakin olevan samansuuntaisia ongelmia ja ettei hänen perheensä tilanne ei ole ainoa laatuaan (Linnakangas ym. 2010,53). Perhekuntoutuksen vaikuttavuus edellyttää tehokasta yhteistyötä vanhempien ja lapsille tärkeiden toimijoiden välillä sekä riittävät resurssit. Toimijaverkon eri osapuolien yhteiset tavoitteet ja periaatteet ovat tärkeitä ja edesauttavat toimijaverkon tarjoamien mahdollisuuksien hyödyntämistä. Perhekuntoutuksen tulisi olla oikea-aikaista, intensiivistä ja pitkäkestoista. Nykyisten perhekuntoutusmuotojen

integrointi ja yhdessä kehittäminen eri tahojen kuten perheiden, sosiaalityön, koulutuksen ja perhepolitiikan kanssa on tärkeää. (Linnakangas ym. 2010,55.)

Asiakkaat ovat usein kovia kokeneita ja heillä saattaa olla rikkinäisiä ihmissuhteita takanaan. He ovat saattaneet kokea, että heidät on petetty myös viranomaisten taholta. He ovat myös saattaneet itse oppia pettämään muita. Siksi auttamistyössä ei voida lähtökohtaisesti olettaa, että asiakas luottaisi työntekijäänsä. Saattaa olla niin, että asiakkaalla ei ole yhtään syytä luottaa työntekijäänsä, joten luottamuksellisen työskentelysuhteen syntymiseen saattaa kulua pitkäkin aika. Työskentelyn alkuvaiheessa työntekijän kannattaakin tarkastella asiakkaan elämänhistoriaa siltä kannalta, kuinka paljon hänellä on ollut luottamuksellisia ja hyviä ihmissuhteita. (Särkelä 2011, 36.)

Joidenkin ihmisten kohdalla vaikeus juontaa henkilön elämäntarinasta. Työntekijän tulisi hyväksyä se, ettei asiakkaalla ole ehkä rohkeutta luottaa. Luottamuksen puutteesta ei kannata tehdä kynnyskysymystä. Luottamuksen syntyminen edellyttää sitä että työntekijä suhtautuu kunnioittavasti asiakkaaseen ja hänen elämäntarinaansa. Asiakkaan rohkeus luottaa voi syntyä vain ajan kanssa. (Pupita-Mattila 2007, 25.)

Luottamuksen syntyminen on tapahtumana monimutkainen, ja sen perustana on työntekijän luotettavuus. Asiakkaan elämäkokemusten pohjalle rakentuu hänen kykynsä muodostaa luottamuksellisia ihmissuhteita. Vuorovaikutuksessa syntyvät ristiriidat, yhteisen ymmärryksen puuttuminen tai sanavaraston erilaisuus vaikuttavat luottamuksen syntyyn. Luottamuksen säilyminen työntekijän ja asiakkaan välillä edellyttää keskinäistä kunnioitusta ja kokemusta ymmärretyksi tulemisesta. Ymmärtäminen tarkoittaa asiakkaan kuulemistä, hänen elämäntarinansa vastaanottamista ja hänen todellisuuteensa katsomista. Kun työntekijä kunnioittaa asiakasta ihmisenä, se vaikuttaa ja näkyy työntekijän asenteissa ja tekemisissä. (Pupita-Mattila 2007, 24-25.)

Työntekijä arvioi asiakkaan tilanteeseen tutustuessaan, minkä laatuinen työskentelysuhteen asiakas tarvitsee. Tuloksellisuustutkimuksissa on todettu, että laadukas yhteistyö, tunnetasolla luottamuksellinen suhde ja merkitykselliset tunnekokemukset ennustavat hyviä tuloksia. (Riikonen 1992, 50-57.)

Luottamuksen synnyttyä asiakas tarvitsee usein toimiakseen jämäkkää tukea. Asiakas voi kokea työntekijän vaativuuden tällöin välittämisenä. Toisin toimimiseen pitää uskaltaa rohkaista joskus vaativasti ja reippaastikin, kuten valmentaja tsemppaa valmennettavaansa. Kun hyvä suhde on syntynyt, sitä on myös käytettävä tavoitteiden suunta-

sesti, ja tämä edellyttää jämäkkyyttä. Eri työskentelyvaiheissa tulee arvioida minkälaisia työotteita kulloinkin tarvitaan. Empaattinen jämäkkyys syntyy työyhteisön jäsenten tuesta toisilleen. (Särkelä 2011, 40- 41.)

Auttajan ollessa empaattinen, aito ja kunnioittava, luonnistuu tilanteen jäsentäminen yhdessä asiakkaan kanssa paremmin. Tällöin asiakas ja työntekijä yhdessä luovat lisää ymmärrystä, erilaisia näkökulmia ja näin voivat avata tilanteeseen toiminnallisia vaihtoehtoja tilanteen parantamiseksi. Auttajan on pyrittävä olemaan konkreettinen ja selkeä. Asiakasta auttaa ajatuksellisesti selkeä kuva tilanteesta ja konkreettiset tavoitteet ja keinot tavoitteiden saavuttamiseksi. (Särkelä 2011, 42.)

Vanhemmuuden tukemisen tulee parantaa tapaa olla yhteydessä lapsiin, olivatpa he minkä ikäisiä tahansa. Tukemisen tulee parantaa vanhempien omaa kykyä pitää huolta itsestään ja rajoistaan, myös suhteessa lapsiin. Vanhempien tukemisen tulee auttaa vanhempia erottamaan lapset heistä itsestään erillisiksi yksilöiksi. Tukeminen antaa luvan arvioida omien vanhempien kykyä olla vanhempina aikoinaan. Lopulta tukemisen tulisi auttaa löytämään tapoja toipua lapsuudenkodin riittämättömästä vanhemmuudesta. (Kristeri 1999, 69-70.) Rakkauden ja tuen kokemukset vaihtelevat eri ihmisillä. Joillekin äideille esimerkiksi tärkein tuen ja rakkauden osoitus on puolison osallistuminen lapsen hoitoon. Myös kotitöiden jakaminen puolison kanssa voi tuntua tärkeältä tuen osoitukselta. (Rautiainen 2001,18.)

Perhekuntoutuksesta ja siihen osallistuneiden vanhempien kokemuksista on tehty teollista tutkimusta varsin vähän. 2000 - luvulla perhekuntoutuksen tutkimustieto on lisääntynyt lukuisten erilaisten hankkeiden kautta ja etenkin ammattikorkeakoulutasoisissa opinnäytetöissä. Aihetta käsitellään kirjallisuudessa esimerkiksi erilaisten menetelmien ja lähestymistapojen näkökulmasta

### **3 Tutkimuksen tarkoitus, tavoitteet**

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli kuvata vanhempien kokemuksia perhekuntoutuksesta. Tavoitteena on kehittää perheiden hyvinvointia.



Tutkimuskysymyksenä oli:

1. Miten vanhemmat kokivat perhekuntoutuksen tukevan vanhemmuuttaan?

## 4 Opinnäytetyön toteutus

### 4.1 Toimintaympäristö

Opinnäytetyö toteutettiin eräässä eteläsuomalaisessa perhekuntoutusyksikössä. Perhekuntoutusyksikössä on neljä perhepaikkaa. Perhekuntoutus on suunnattu perheille, joissa on 0-18 vuotiaita lapsia. Perhekuntoutukseen osallistuvat vanhemmat voivat käydä töissä. Perhekuntoutuksen aikana perhe asuu arkipäivinä perhekuntoutusyksikössä ja viikonloput vanhemmat asuvat omassa kodissa

Perhekuntoutuksen tavoitteena on tukea vanhempien vanhemmuutta, kasvatustyötä sekä vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta. Tavoitteena on perheen sisäisten vuorovaikutussuhteiden parantuminen ja arjen rytmin saavuttaminen. Vanhempia tuetaan käsittelemään heidän elämäntilanteidensa haasteita ja selviytymään kuntoutuksen ulkopuolisessa arjessa.

Toiminnassa lähestytään perheen jokaista jäsentä heidän yksilölliset tarpeensa huomioiden. Perheiden tavoitteita tarkistetaan yhdessä sosiaalityöntekijän kanssa

### 4.2 Aineiston hankinta

Kvalitatiivinen eli laadullinen lähestymistapa on tarkoituksenmukainen silloin, kun tavoitteena on inhimillisen toiminnan ymmärtäminen ja tulkitseminen ihmisten yksilöllisistä merkitysrakenteista käsin (Leino – Kilpi 1997,223).

Lähestymistapana haastatteluun sovelsin motivoivan haastattelun periaatteita. Empatian osoittaminen, nykyisen ja tavoiteltavan tilanteen ristiriidan voimistaminen ja väittelyn välttäminen ja vastarinnan myötäileminen sekä asiakkaan itseluottamuksen ja omien kykyjen vahvistaminen (Miller 2002, 36-42)

Haastateltavien valinnassa on tärkeää, että haastateltavalla on omakohtaista kokemusta tutkittavasta asiasta joko omakohtaisen kokemuksen tai asiantuntemuksen kautta

(Vilka 2005: 114). Teemahaastatteluun osallistui kuusi vanhempaa. Heistä valittiin neljä haastateltavaa siinä järjestyksessä, missä heidät tavoitettiin puhelimitse. He olivat perhekuntoutuksen päättäneitä tai päättämässä olevia vanhempia. Kahden haastateltavan vanhemman perhekuntoutusjakso oli päättymässä. Haastateltavia oli yhteensä kuusi. Kaikki haastateltavat osallistuivat haastatteluun vapaaehtoisesti. Haastatteluhetkellä kahden vanhemman perhekuntoutuksesta oli kulunut vuosi ja kahden vanhemman perhekuntoutus oli päättynyt neljä kuukautta aiemmin. Kahden vanhemman perhekuntoutusjakso oli päättymässä. Haastattelut tehtiin elokuussa 2014.

Haastateltavat tavoitettua, heitä pyydettiin tapaamiseen viikkoa ennen haastattelua. Tapaamisessa heille annettiin kirjalliset teemahaastattelun kysymykset, jotta he voisivat valmistautua haastatteluun. Tapaamisessa sovittiin myös haastattelun ajankohta.

Haastattelutilalla on merkitystä tutkimuksen laadulle. Haastattelijan tulee etukäteen varmistaa, että haastattelutilassa ei ole häiriötekijöitä (Vilkan 2005,129). Haastattelua varten varattiin ennestään tutuista tiloista sopivan ja rauhallisen tilan haastatteluja varten. Haastatteluun varattiin aikaa noin kaksi tuntia ja kahdelle vanhemmalle varattiin lastenhoito. Vanhemmille varattiin kahvihetki ennen haastattelua, jotta he voisivat kokea olonsa mahdollisimman rentoutuneeksi ennen siirtymistä haastatteluun. Kahvihetken jälkeen, haastattelutilaan siirryttyä, allekirjoitettiin haastattelu lupahakemukse ja käytiin uudelleen haastattelurungon kysymyksiä läpi. Vanhemmat saivat näin mahdollisuuden esittää tarkentavia kysymyksiä ennen haastattelua. Vanhempien ollessa valmiita aloittamaan haastattelun, nauhoitus käynnistettiin haastateltavien suostumuksella. Kaikki vanhemmat kertoivat jännittävänsä haastattelua ja kysymysten olevan vaikeita. Nauhurin käynnistäminen kaikkia vanhempia jännitti aluksi, mutta jännitys väistyi haastattelun edetessä. Haastattelun jälkeen kaikki vanhemmat vaikuttivat helpottuneilta ja rentoutuneilta.

Kaksi vanhempaa kuudesta palautti haastattelulomakkeet. Palauttamatta jättäneet vanhemmat kertoivat kokevansa kirjoittamisen hankalaksi mutta kertoivat puhumisen olevan helpompaa. Nämä vanhemmat sanoivat kertoneensa haastattelussa kaiken riittävästi.

Haastattelutilanteissa pyrittiin välttämään tulkintojen tekemistä ja haastateltavan johdatelua sekä pyrittiin kysymysten esittämisen lomassa antamaan haastateltavan vastauksien jälkeen haastateltavalle ymmärtämispalautetta, eli toistamalla haastateltavalta

kuultuja vastauksia, samalla kysyen, ymmärrettiinkö haastateltavan vastausten sisältöä oikein. Tällöin haastateltavalla oli mahdollisuus korjata kuultua tai täydentää vastaustaan. Käytettyä kysymyksiä olivat esimerkiksi ”kerro lisää?”, ”voitko tarkentaa?”, ”onko vielä jotain, mitä haluat kertoa?”. Tavoitteena oli teemahaastattelun aikana välttää johdattelua.

### 4.3 Aineiston analyysi

Litteroidun tekstin analysointi aloitettiin huhtikuussa 2015. Aineistoa analysoitiin induktiivisesti, eli aineistolähtöisesti. Aineiston analysoinnissa käytettiin sisältöanalyysiä, Kyngästä ja Vanhasta (1999) mukaillen. Heidän mukaansa sisältöanalyysi on paljon käytetty tutkimusaineiston analyysimenetelmä hoitotieteellisessä tutkimuksessa. Se on tapa järjestää ja kuvailla tutkittavaa ilmiötä. Analyysi voidaan toteuttaa induktiivisesti aineistosta lähtien, jolloin analyysiä ohjaa aikaisempaan tietoon perustuva luokittelurunko.

Haastatellut erotettiin numero- ja kirjainyhdistelmällä, jotta tiedettäisiin aina mistä haastattelusta ajatuskokonaisuus oli peräisin. Alkuperäiset ilmaisut pelkistettiin alaluokiksi ja niistä etsittiin samankaltaisuuksia ja erilaisuuksia. Samoja asioita tarkoittavat ilmaisut ryhmiteltiin yläluokiksi. Yläluokista etsittiin yhdistäviä tekijöitä ja nimettiin niitä yhdistäväksi luokaksi. Tulokset raportoitiin teemoittain tutkimustehtävien mukaisesti.

## 5 Tutkimustulokset

Analyysin tuloksena muodostettiin neljä pääluokkaa, jotka olivat myönteinen ilmapiiri, yhteisöllisyys, myönteiset muutokset perheessä ja elämänhallinnan tunteen lisääntyminen.

Vanhemmuutta tuki myönteinen ilmapiiri. Siihen vaikuttavat tekijät olivat arvostava ja kannustava suhtautuminen, luottamuksellisuus, ohjaajien läsnäolo, palautekeskustelut ja moniammatillinen tuki. Vanhemmuutta tuki myös yhteisöllisyys, johon vaikuttivat vertaistuki, yhdessä tekeminen, ryhmätoiminta, päivärytmit ja rutiinit. Vanhemmuutta tukivat myönteiset muutokset perheessä. Vanhempien kasvatus työ helpottui. Perheenjäsenten keskinäinen yhdessä tekeminen muuttui sujuvammaksi ja lisääntyi arjessa.

Päivärytmi ja lapsen rytmi löytyivät. Vanhemmuutta tuki elämänhallinnan tunteen lisääntyminen. Sitä edistivät parisuhteen kehittyminen ja vanhempien organisointikyvyn paraneminen. Vuorovaikutustaidot perheessä kehittyivät, ristiriitojen ratkaiseminen helpottui perheenjäsenten kesken, lasten sosiaalinen toimintakyky oli parempaa ja sosiaalinen pääoma lisääntyi.

### 5.1 Myönteinen ilmapiiri tuki vanhemmuutta

Myönteinen vastaanottaminen tulotilanteessa ja tervetulleeksi tulemisen kokemukset tukivat vanhemmuutta. Miellyttävässä ja iloisessa ilmapiirissä oli helppo olla ja toimia. Perhe ja lapset kohdattiin kokonaisuutena erilaisine tarpeineen. Toimintaympäristö koettiin kotoisaksi ja virikerikkaaksi. Vanhempien sopeutumisessa auttoi lasten viihtyminen perhekuntoutuksessa. Ohjauksella oli vaikutusta ilmapiiriin luomisessa. Ohjaajat koettiin myönteisiksi, tarmokkaiksi, palveluhenkiseksi, asiallisiksi ja helposti lähestyttäviksi ja tilannetajuisiksi.

#### Arvostus

Vanhemmilla oli kokemuksia emotionaalisen tuen saamisesta, luonnollisesta ja inhimillisestä lähestymistavasta. Vanhempia tuki yhdessä jaettu arki ja sen myötä nousevien tarpeiden sekä tunteiden käsittely yhdessä ohjaajien kanssa

*Se miten mua kohdeltiin ja miten mua tuettiin siinä ei ollut parantamisen varaa, et siinä niinku oikealla tavalla se oli hyvä se että työntekijät vaikka tää on rankka työ ne ei ollu kyynistyneitä näitten ihmisten ongelmien myötä vaan heillä oli lämpö ja empatia tallella ja se oli mulle parantava asia. se ei ollu semmoista niinku et ois vaan ammatillisesti suhtauduttu muhun sillä lailla etäisen viileesti vaan mut otettiin hyvinkin lämpimästi ja ihmisenä ihmiselle.*

Rinnalla eläminen arjessa koettiin eheyttäväksi. Ohjaajien kanssa oli helppo toimia. Vanhempien huolet huomioitiin ja heitä kuunneltiin. Ongelmallisia tilanteita käsiteltiin yhdessä keskustellen.

*Siitä mä oon kiitollinen heille, että he osasivat oikeasti. Siinä on just se riski,, et tämmöisessä työssä, et jos asettuu toisen yläpuolelle niin vaikeukisssa olevat äidit ja perheet ovat erityisen herkkiä sille,jos heitä niin*

*kuin ylhäältäpäin ruvetaan määräämään tai holhoamaan tai heitä ei oteta tosissaan tai näin. Semmoisesta mä en moiti vaan päinvastoin siinä mä koen , että mä sain empatiaa, lämpöä ja myötäelämistä niin sitä mitä mä kaipasin ja mikä oli parantava asia mun kohdalla.*

### Luottamuksellisuus

Vanhempien kasvatustyötä edesauttoi luottamuksellinen suhde ohjaajiin. Henkilökunnan ja vanhempien välille syntyi luottamuksellinen suhde vähitellen, kun vanhemmat kokivat tulevansa hyväksytyiksi sellaisenaan ja heidän asiantuntijuuteen oman lapsen kasvattajina suhtauduttiin tosissaan. Vanhempien avoimuus mahdollistettiin, ja vanhemmat uskalsivat olla sellaisia kuin ovat.

### Ohjaajien läsnäolo

Ohjaajien läsnäolo ja tavoitettavuus kasvatustilanteissa lisäsi vanhempien turvallisuuden tunnetta ja rohkaistumista kasvattajana. Vanhempien varmuuden tunne lisääntyi, koska vanhemmat tiesivät saavansa apua sitä tarvitessaan. Vanhempien yksinäisyyden tunne vähentyi, kun vanhempi ei ollut yksin lapsen kanssa.

*Mä koen, että perhekuntoutus tuki myöskin sitä kasvatusta ettei ollut niin yksin sen lapsen kanssa*

### Palautekeskustelu

Vanhemmat saivat toimivia ohjeita vuorovaikutus- ja kasvatus tilanteisiin. Vanhemmille oli tärkeää, että perheen ja vanhemman toiminnasta tehtiin havaintoja, ja että niiden pohjalta annettiin rakentavaa palautetta

Vanhemmat näkivät ja hahmottivat omaa toimintaansa vuorovaikutustilanteissa lapsen kanssa Vig-videohavainnoinnin avulla. Vig-videointi ja siihen liittyvät leikit ja keskustelut koettiin hyödyllisiksi.

Palaute auttoi vanhempia kiinnittämään huomiota omaan ja lapsen toimintaan. Havainnoista keskusteleminen koettiin tärkeäksi, koska vanhemmat eivät aina itse huomaneet kaikkia asioita.

*Ohjaus oli hyödyllistä ja auttoi monia tilanteita. Joitain asioita ei niin hyvin huomaa itse, joten siksi hyvä, että ulkopuolinen pystyy tarkkailemaan ja havainnoimaan ja kertomaan mahdollisia vinkkejä.*

Palautteen avulla vanhemmille tarjottiin erilaisia vaihtoehtoja ja näkökulmia kasvatusta ja vuorovaikutustilanteissa toimimiseen. Palautteen avulla vanhemmat ja lapset saivat onnistumisen kokemuksia huomatessaan toimineensa oikein.

Vanhemmille oli tärkeää, että heitä muistutettiin erilaisista asioista. Heille tarjottiin toimivia neuvoja, vinkkejä ja ohjeita Vanhempia tuettiin asettamaan rajoja lapsille ja toisille vanhemmille

*Niistä asioista mitkä sujui lapsen kanssa niin mä sain välittömästi hyvää palautetta ja niistä asioista missä oli joitain vaikeuksia niin mä sain tukea ja apua. niin se kyllä tuki sitä kasvatusta ja niin kuin autettiin mua näkemään miten upea lapsi mulla on ja miten lahjakas ja niin kuin miten mun lapsella on kaikki mahdollisuudet elämässä.*

### Kannustus

Vanhemmilla oli kokemuksia siitä, että he että heidän lapsensa saivat osallistua kuntoutuksen ja toiminnan suunnitteluun, ja heitä kannustettiin itseilmaisuuksiin esimerkiksi mielipiteiden sanomisessa. Vanhempia ja lapsia kuunneltiin ja rohkaistiin osallistumaan ja ilmaisemaan itseään luovasti. Vanhemmille oli tärkeää, että heitä ja heidän lapsiaan kannustettiin. Se loi toivoa kaikkien vaikeuksien keskellä ja niiden jälkeen. Lasten erityislahjakkuudet huomioitiin ja lapset saivat ideoida ja toteuttaa itseään.

*Lapsille kaikki se luova tekeminen, niin että se sai täällä hyvät puitteet ja mahdollisuuden, kuten se muovailu ja askartelu ja ne semmoiset näyttelyminen ja kaikkeen kannustettiin*

### Moniammatillinen tuki

Vanhemmat hyödynsivät erityisasiantuntijoiden tukea kuntoutuksen aikana. Erityisesti ulkopuolisten terapeuttien tapaamisia pidettiin hyödyllisinä. Vahvasti läsnä olleet ulko-

puoliset toimijat täydensivät toisiaan tukiympäristön sisällä niin, että vanhemmille jäi kokemuksia erilaisista näkökulmista uudessa valossa.

*Mä oon ihan tosi kiitollinen niin että mä sain sellaista terapiaa joka oli mun kohdalla onnistunut ja toimi et se auttoi mua pääsemään yli niistä vaikeista traumaattisista asioista ja myöskin se että terapia vahvisti mua ihmisenä ja vanhempana ja monessakin asiassa vaikka se oli kivuliasta niin pureutua niihin kipeimpiin asioihin ne oli niinku ne myötäeli ja ne oli niin vahvasti läsnä niissä asioissa ja ne herätti mua niinku näkemään niitä asioita niin uudessa valossa.*

Palveluohjauksen avulla perheen tukiverkosto kasvoi. Vanhemmat osasivat etsiä apua ja ottaa sitä vastaan.

Lastenhoito tuki vanhemmuutta, koska vanhemmat saivat sen kautta itselle omaa aikaa. He oppivat arvostamaan mahdollisuutta päästä hetkeksi omiin oloihin ilman lasta. Vanhemmista oli hyödyllistä kuulla ulkopuolisen näkemyksiä lapsesta, ja saada palautetta lapsen toiminnasta. Vanhemmista oli hyvä, että lapsi sai jakamatonta aikaa ohjailta.

## 5.2 Yhteisöllisyys

Vanhemmuutta tukevia tekijöitä yhteisöllisyydestä olivat vertaistuki, yhdessä tekeminen ja sen kautta saadut muistot, ryhmätoiminta, päivärytmi ja rutiinit.

### Vertaistuki

Vanhemmat kokivat saaneensa vertaistukea. He saivat jakaa vaikeuksiaan toisten kanssa ja yksinäisyyden tunne vähentyi ongelmien keskellä. Jaetut intressit, toisten tarinat ja yhteiset kiinnostuksen kohteet opettivat ja auttoivat. Lapsille ja vanhemmille saman ikäinen seura oli tärkeää. Kokemusten jakaminen vanhemmuudesta ja toisten mielipiteet koettiin antoisiksi asioiksi

*Oli kuitenkin mielenkiintoista, kun kuuli toistenkin tarinoita ja kokemuksia, sai tosi paljon uusia näkökulmia ja kokemuksia ja ideoita.*

### Yhdessä tekeminen

Elettiin arkea yhdessä, tehtiin yhteistyötä ja jaettiin vastuuta. Harjoiteltiin itseilmaisua, luovuutta ja kädentaitoja, sekä suunniteltiin ja toteutettiin yhteistä tekemistä. Yhteistä toimintaa suunniteltaessa otettiin huomioon vanhempien ja lasten yksilöllinen toimintakyky.

Vanhemmat ja lapset saivat myönteisiä kokemuksia ja mielikuvia yhdessä toimimisesta.

*Musta oli hyviä hyviä ne tuokiot ja yhteiset retket. minulle on jäänyt tosi hyvät muistot kun oltiin esimerkiksi siellä mökillä ja lapsikin on muistellut sitä ja tota niinku meillä oli niitä yhteisiä keskusteluja*

### Ryhmätoiminta

Ryhmien aiheet ja yhteiset keskustelut koettiin kiinnostaviksi, motivoiviksi ja hyödyllisiksi. Ryhmien toiminta oli mieluista ja oleminen ryhmissä oli rentoa. Ryhmätyöskentely oli luontevaa ja aktiivista. Yhteistä toimintaa suunniteltaessa otettiin huomioon vanhempien ja lasten yksilöllinen toimintakyky. Ryhmissä käsiteltiin vanhemmuuteen kasvatustyöhön ja parisuhteeseen liittyviä asioita

*Ryhmätehtäviin innostettiin, ei pakotettu.*

### Päivärytmi ja rutiinit

Strukturoitu arki, rutiinit ja omat vastualueet yhteisössä koettiin tärkeiksi. Yksilöllisesti räätälöity viikkosuunnitelma ja selkeä aikataulutus auttoivat hahmottamaan ajankäyttöä ja rytmittämään arkea. Kotityöt tulivat tutuiksi ja niiden organisointi auttoi vanhempaa saamaan itselle omaa aikaa.



*No ihan hyvinä semmoisina, että jokaisella oli niitä ihan omia tehtäviä tiskivuorot, huoneiden siivous ja muut tällöiset ni siinä tottu siihen, että pitää pystyä ehtiä tekemään muutakin kuin hoitamaan lasta ja samaan aikaan ja samaan aikaan kun hoitaa sitä lasta niin joutuu tekemään muuta-kin että niin kuin kotonakin kuitenkin nyttien*

### 5.3 Myönteiset muutokset perheessä

Vanhemmuutta tukevia tekijöitä olivat myönteiset muutokset, perheessä perhekuntoutuksen aikana ja sen jälkeen, kuten vanhempien kasvatustyö helpottui, perheenjäsen-ten keskinäinen yhdessä tekeminen muuttui sujuvammaksi ja lisääntyi arjessa, päivärytmi ja lapsen rytmi löytyi

#### Vanhempien kasvatustyö helpottui

Päivärytmi ja lapsen yksilöllinen rytmi löytyi. Vanhemmat löysivät toimivan, selkeäm-  
män ja säännöllisemmän päivärytmin arjessa, ja se auttoi vanhempia jaksamaan ja toimimaan kasvattajana paremmin. Rajojen asettaminen lapsille helpottui. Lapsen yksi-  
löllinen rytmi tunnistettiin.

*No ainakin ihan selkeästi tää et selkeästi vaan rajoja on saanut asettaa enemmän ja selkeää päivärytmiä. on enemmän ja rutiinit on vaikuttaneet lapsiin ja että siis semmoinen, että lapset ennakoivat ja tietää mitä tapahtuu. .. että enemmän vaan lapsille sitä semmoisia rutiineja ja rajoja.*

Arki lapsen kanssa hahmottui ja kyky ennakoida tilanteita parantui. Yhdessä tekeminen ja asioiden hoitaminen helpottui. Vanhempien toiminta lapsen kanssa muuttui suju-  
vammaksi ja lapsen kanssa toimiminen koettiin miellyttävämmäksi

Vanhempien kasvatusvastuu lisääntyi. Vanhemmat huomioivat ja oivalsivat lapsen tar-  
peiden ensisijaisuuden. Lasta ei esimerkiksi voinut jättää yksin

*perhekuntoutuksen koin aika semmoisena hyvänä apuna siinä alussa, et-  
tä vähän niinku semmoisena pienenä opetusohjelmana, että niinku tottu  
näihin sääntö aikarytmeihin ja muihin sit oli vähän niinku se ku hirveesti  
ei voinut lähteä minnekään ilman lasta tuli niinku se, että se lapsi on siinä  
aina mukana. Ei voi vaan lähteä ja sanoa mä meen nyt, et se lapsi on ai-*

*na siinä eikä se häviä ja sitä pitää kuitenkin niin kuin opetella sitä hoitamaan niiden rytmien mukaan, mihin se tottuu ja mihin se pitää totuttaa.*

#### Yhdessä tekeminen muuttui sujuvammaksi ja lisääntyi arjessa

Vanhempien läsnä oleminen lasten kanssa lisääntyi. Vanhemmat tekivät asioita yhdessä lapsen kanssa enemmän. Perheenjäsenten väliset suhteet syventyivät ja muuttuivat lämpimämmäksi. Vanhempien mielikuvat lapsista ja lastenkasvatuksesta olivat muuttuneet myönteisemmiksi.

*Jo se ainakin on muuttunut ihan selkeästi on sellainen muutos niin kuin et pystytään juttelemaan ja meillä on mukavaa yhdessä. Ja sitten tämä isompikin lapsi on on myöskin saanut sitä kautta aikaa itselleen vähän aikaa että se on jäänyt silleen vähän tavallaan no syrjään tai sillaimut kuitenkin koska olen nyt pystynyt antamaan sillekin enempi aikaa kaikille lapsille erikseen. Just se, et tavallaan se et tää isompikin lapsi in saanut kokea että se on saanut aikaa minulta vanhempana ja ollaan tehty yhdessä.*

Vanhemmat olivat huomanneet rajojen merkityksen lapsen kasvatuksessa. He halusivat asettaa lapsille jatkossa riittävästi rajoja ja rutiineja, koska niiden hyöty oli oivallettu. Vanhempien toiminta lapsen kanssa muuttui sujuvammaksi ja lapsen kanssa toimiminen koettiin miellyttävämmäksi. Yhdessä tekeminen lisääntyi

*Minä vanhempana Ja me perheenä ollaan pystytty tekemään asioita, mikä ei ole ihan itsestään selvä ollut kun esimerkiksi kaupassa käyminen on ollut niinku pahimmillaan tosi vaikeata.*

#### 5.4 Vanhempien elämänhallinnan tunne lisääntyi.

Vanhempien elämänhallinnan tunne lisääntyi ja elämäntilanne rauhoittui. Parisuhde kehittyi ja vanhempien organisointikyky parani. Vuorovaikutustaidot perheessä kehittivät ja ristiriitojen ratkaiseminen helpottui perheenjäsenten kesken. Lasten sosiaalinen toimintakyky oli parempaa, sosiaalinen pääoma lisääntyi. Perhekuntoutus koettiin hyödylliseksi, intensiiviseksi, oikea-aikaiseksi ja myönteiseksi elämänvaiheeksi.

#### Lisääntyneet voimavarat

Vanhemmilla oli tilaa toipua ja eheytyä rauhassa. Perhekuntoutuksessa vanhemmat saivat lastensa keskinäisessä suhteessaan korjaavia kokemuksia vaikeiden elämäntilanteiden jälkeen. He kokivat perhekuntoutuksen oikeaan aikaan tulleen jälkihoitona

*Että kun mä tulin mä olin aika monella tavalla rikki ja mä olin aika epätoivoinen ja niinku lyöty ihan maan ragoon. niin et mä olin niinku äitinä, naisena aivan niinku tuntu rikki ja loppu. niin tuntu sen perhekuntoutuksen jälkeen mä lähdin niinku vahvana naisena ja äitinä ja hyvänä äitinä joka luottaa äitiyteen ja tota lähdin niinku tyytyväisenä täältä niinku hyvin eväin.*

Vanhemmat saivat onnistumisen kokemuksia siitä, että heidän vanhemmuutensa on riittävää, ja että he ovat hyviä vanhempia. Vanhemmuuden identiteetti vahvistui ja vanhemman itsetunto, luottamus omaan vanhemmuuteen ja voimavarat ihmisenä ja kasvattajana lisääntyivät. Ohjaajien kannustava ja empaattinen kohtaaminen sekä myötätunto oli parantavaa ja vahvistavaa. Vanhempien voimavarat lisääntyivät.

Perhekuntoutuksen aikana vanhemmat saivat viettää aikaa perheen kanssa ja vanhemmat saivat käsitellä traumaattisia ja ongelmallisia asioita. Ongelmiin paneutuminen, ja asioiden käsittely oli hyödyllistä. Perhekuntoutus koettiin myönteiseksi kokemukseksi.

*Se lapsi sai paljon itsevarmuutta ja itseluottamusta lisää ja sitä niin kuin että sai olla rauhassa ja toipua kaikesta. Ja tuntui, et ku se lähti niinku ehjempänä ja onnellisempänä lapsena täältä, kuin mitä silloin tullessaan. Se oli sit hyvä siitä kotiutua sitten niinku tän jälkeen ja aloittaa normaali elämä. Sillä alko koulut ja kaikki sitte kun palattiin kotiin täältä. Että se ihan hyvä vaihe lapsenkin elämässä. Mä uskon niin. Semmoinen, että se meni asteittain kotiuttaminen*

#### Parisuhde kehittyi

Perhekuntoutuksen aikana perheenjäsenten ja puolisoitten suhde syventyi.

*Perhekuntoutuksessa parasta oli, että minua neuvottiin ja autettiin hoitamaan parisuhdettani. jota ilman apua en olisi saanut pidettyä kasassa.*

#### Vanhempien organisointikyky parani

Vanhemmat oppivat arjessa ennakoimaan ja omaa ja lasten toimintaa ja organisoimaan esimerkiksi ajankäyttöään paremmin. Kodin askareet tulivat tutummaksi, ja kotitöiden sekä lasten hoitaminen samanaikaisesti helpottui. Ennakointikyky selkeytyi rutiinien avulla. Niin vanhemmat kuin lapsetkin hyötyivät rutiineista. Vanhempien hyväksi havaitsemat tavat, kuten rahankäytön hahmottaminen ja suunnitteleminen, siirtyivät opettelemisen ja omaksumisen kautta kotiin.

*No ehkä tiettyjen asioiden suunnittelu tuli, kun käytiin läpi näitä ruokalistoja. Yritettiin sitä rahan säästämistä opettaa ja neuvoa, ehkä ne oli sellaisia asioita, et tuli jollakin tavalla sellaisia tapoja itellekin.*

#### Vuorovaikutustaidot paranivat

Palaute vanhempien toiminnasta auttoi vanhempia muuttamaan tapaa olla lapsen kanssa vuorovaikutuksessa. Vanhemmat perustelivat enemmän lapsille tekemisiään. Vanhemmat keskustelivat lasten kanssa enemmän. Vanhemmille syntyi uusia myönteisiä mielikuvia lapsista. Myönteinen kommentointi ja tunteiden ilmaisu perheenjäsenten kesken lisääntyi. Vanhemmat ja lapset oppivat siis antamaan rakentavampaa palautetta toisilleen.

*Tulee lapsille kerrottua ja se että perustelee asioita just perustelee miksi joitakin asioita saa tehdä ja mitä ei saa tehdä. Kyllä se helpottaa, joo kyllä enemmän on tullut puhuttua lapsille*

#### Ristiriitojen ratkaiseminen

Perheessä opittiin ratkaisemaan ristiriitoja rakentavammin. Perheenjäsenet pysyivät anteeksi toisiltaan, sopivat ja hyvittivät asioita.

*että niinku eilen illalla, kun tiuskasin tälle kuusivuotiaalle kun ei suostunut tekemään iltatoimia ja riehui ja sit ärähdin hänelle vähän kovempaan ääneen, se että siitä asiasta pystyi puhumaan ja se pystyi ymmärtämään sen tilanteen kun se oli mennyt ohi. Sit se sano, että kyllä mä ymmärrän. Siis, että sen kanssa pystyi puhumaan ja pystyin itsekin selittämään ja samoiten tämä lapsi itse kertoo mulle, että jos on tapahtunut joitain asioita ja osaa perustella, osaa pyytää anteeksi.*

### Lasten ja vanhempien sosiaalinen toimintakyky oli parempi

Lasten ja vanhempien toimintakyky ja leikkitaidot kehittyivät Lapset oppivat luomaan myönteisempiä suhteita toisten lasten, sisarusten ja aikuisten kanssa. Lapset nauttivat toistensa kanssa leikkimisestä ja seurasta enemmän

*Kyllä niin kuin ensimmäisiä kertoja, kun huomasi että lapset pelaavat esimerkiksi kimpleä niin tyhmältä kuin se kuulostaakin, mutta nyt menee pitkään niihin, että ne on vaan aikaisemmin hakannut toisiaan joillain lapi-oilla ja niinku riehunut et ne pystyy keksimään yhdessä tekemistä ja olemaan yhdessä, niinku viihtymään yhdessä.*

Vanhempien sosiaalinen pääoma lisääntyi, Perheen turvaverkko laajentui ja kynnys avun pyytämiseen madaltui. Vanhemmat oppivat pyytämään apua sitä tarvitessaan.

### Mielikuvat perhekuntoutuksesta muuttuivat myönteisiksi

Perhekuntoutus koettiin hyödylliseksi, intensiiviseksi, oikea-aikaiseksi ja myönteiseksi vanhemmuutta tukevaksi elämänvaiheeksi. Vanhemmat saivat irrottautua arjen huolista ja keskittyä perhe-elämän ongelmiin ja perheen hyvinvoinnin edistämiseen. Uusi ympäristö auttoi saamaan etäisyyttä, välimatkaa ja taukoa kodin arkeen sekä tarkastelemaan vanhempana sitä arkea etäältä. Perhekuntoutus oli hyvä irtiotto arjesta

Vanhempien mielikuvat perhekuntoutuksesta ja työntekijöistä muuttuivat kuntoutuksen edetessä myönteisemmiksi. Vanhemmat kokivat saaneensa apua enemmän kuin odottivat, ja hyödyn olleen odotuksia suurempaa. Yhteisöllinen perhekuntoutus koettiin kaikista siellä koetusta vaikeuksista huolimatta hyväksi elämän vaiheeksi ja asumisen sujuneen yhteisössä yllättävänkin hyvin. Perhekuntoutuksen aikana vanhemmat saivat keskittyä perheen olennaisimpiin ongelmiin ja saivat aikaa olla perheen kanssa.

*...mutta tämä oli hyvä välivaihe, että se kotiutuminenkin meni paremmin näin, että me oltiin täällä sen kolme kuukautta.*

## 6 Pohdinta

### 6.1 Eettisyyden tarkastelua

Haastateltujen tunnistamattomuus tärkeää, koska ihmisten mielipide voi muuttua ja kokemukset voivat olla erilaisia pidemmän ajan mittauksilla. Siksi on tärkeää että haastateltavat eivät ole tunnistettavissa. Käsiteltävät asiat ovat arkaluonteisia ja vaikeasti ilmaistavia, ja siksi vapaaehtoisuus ja luottamuksellisuus ovat tärkeitä. Tutkimuksen suunnitteluvaiheessa pyrittiin noudattamaan ihmistieteissä yleisesti sovellettavia eettisen tutkimuksen periaatteita. Haastateltavat osallistuivat vapaaehtoisesti haastatteluun. Haastateltavilla oli mahdollisuus tutustua kysymyksiin ennen haastattelutilanetta. Haastattelutilanteen alussa he allekirjoittivat suostumuksen haastatteluun. Haastateltavat olivat joko päättäneet tai olivat päättämässä kuntoutusjakson, jotta se ei vaikuttaisi heidän kuntoutuksen toteutukseen. (Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisu 3/2019.)

Tutkittavien itsemääräämisen kunnioittaminen toteutui niin, että haastateltavat osallistuivat vapaaehtoisesti, ja haastattelutilanteissa pyrittiin välttämään johdattelevien kysymysten esittämistä. Vahingon välttämiseksi haastateltaville annettiin haastattelukysymykset viikkoa ennen haastattelua, jotta haastateltavilla olisi aikaa miettiä ja muodostella omia näkemyksiään hyvissä ajoin. Haastattelutilanteissa pyrittiin etenemään haastateltavan ehdoilla, painostamista välttäen. Yksityisyys ja tietosuoja huomioitiin lopputyössä siten että haastateltavien henkilöllisyydet pysyvät tunnistamattomina.

### 6.2 Luotettavuuden arviointia

Vilka (2005,109) mukaan kvalitatiivisessa tutkimuksessa merkittävämpää on aineiston sisällöllinen laajuus kuin aineiston määrä kappaleina. Saatetaan väittää, että alkuperäiset lainaukset parantaisivat tutkimuksen luotettavuutta ja ikään kuin analogiana teoreettisen analyysin argumentoinnille. Suorien lainauksien tarkoitus on kuitenkin tarkoitettu tekstin elävöittämiseksi, ei muuksi. (Tuomi – Sarajärvi 2009,22.)

Arvot muovaavat sitä, miten pyrimme ymmärtämään tutkimiamme ilmiöitä. Objektivisuutta ei ole mahdollista saavuttaa perinteisessä mielessä, sillä tutkija ja se, mitä tiedetään, kietoutuvat saumattomasti toisiinsa. Yleisesti todetaan, että kvalitatiivisessa tut-

kimuksessa on pyrkimyksenä pikemminkin löytää tai paljastaa tosiasioita kuin todentaa jo olemassa olevia totuusväittämiä. (Hirsjärvi – Remes –Sajavaara 2007, 157.)

Vanhempien kokemuksia perhekuntoutuksesta etsittiin ja löydettiin perhekuntoutukselta, ja niitä jäsennettiin mahdollisimman objektiivisesti teorian sekä tutkimusprosessin tulosten avulla. Kuutta vanhempaa haastateltiin 2014 elokuussa. Teemahaastattelun suunnittelussa hyödynnettiin teemahaastattelurunkoa. Myös haastattelutulosten analysoinnissa käytettiin samankaltaista menetelmää.

Haastateltavat valittiin yhdessä muiden työntekijöiden kanssa. Johdattelua vältettiin haastattelutilanteessa ja vastauksista annettiin ymmärtämispalautetta. Haastateltaville annettiin mahdollisuus korjata kuultua. Keskustelu tapahtui teemahaastattelun rungon mukaisesti. Haastateltavat saivat tutustua kysymyksiin ennen haastattelupäivää. Ennen haastattelua vanhemmille annettiin mahdollisuus keskustella ja tarkentaa kysymyksien sisältöä.

Vanhemmat kertoivat kokemuksistaan, joista saatiin kokemustietoa, mitä tutkimustehtävän asettelu edellytti. Perhekuntoutuksesta saatavan tuen todellisista ja pitkäaikaisista vaikutuksista haastateltavien vanhempien kasvatustyöhön ei tämän opinnäytetyön perusteella voi tehdä pitkälle vietyjä johtopäätöksiä, koska haastatteluja oli niin vähän ja tuen saamisen kokemuksista tutkittiin lyhyellä aikavälillä. Tämän tutkimuksen tulokset ovat kuitenkin suuntaa antavaa kuvausta siitä, miten nämä kuusi haastateltavaa kokivat perhekuntoutuksen juuri tässä perhekuntoutusyksikössä. Tuloksista saatava vanhempien kokemustieto onkin tärkeää ja arvokasta, koska vanhempien kokemuksista perhekuntoutuksen asiakkaan näkökulmasta on vielä tutkimustietoa melko niukasti. Haastattelujen pohjalta syntyneen aineiston analysointi antoi vastauksia tutkimuksen alussa asetettuun tutkimustehtävään Opinnäytetyön tiedonhankinnan menetelmät ja aineiston analysoinnissa suoritettu induktiivinen analyysiprosessi osoittautuivat tarkoituksenmukaiseksi tässä tutkimuksessa.

## 7 Johtopäätökset

Tulosten perusteella voidaan todeta, että vanhemmat kokivat yhteisöllisen, mutta samalla yksilölliseksi koetun perhekuntoutuksen intensiiviseksi, haastavaksi ja tärkeäksi elämänvaiheeksi. Perhekuntoutuksessa koettu myönteinen ilmapiiri, yhteisöllisyys,

myönteiset muutokset perheessä ja vanhempien elämänhallinnan tunteen lisääntymisen tuki vanhemmuutta.

Motivaatio kuntoutukseen, ristiriitaiset odotukset, tavoitteiden asettamisen vaikeudet koettiin alussa hankaliksi. Luottamuksen syntyessä henkilökunnan kanssa ja kuntoutuksen edetessä vanhempien aluksi negatiiviset ennakoasenteet perhekuntoutusta kohtaan muuttuivat myönteisiksi ja motivaation syntymisen kautta tavoitteiden asettaminen sekä osallistuminen kuntoutuksen suunnitteluun helpottuivat.

Vanhempien osallistuminen kuntoutuksen suunnitteluun ja arviointiin koettiin tärkeäksi. Vanhemmilla oli alussa huoli ja pelko itsenäisyyden ja elämänhallinnan menetyksestä. Perhekuntoutus koettiin turvalliseksi paikaksi, jossa sai apua ja jonka ilmapiiri koettiin myönteiseksi ja parantavaksi. Vanhemmat kokivat, että heille tarjottiin erilaisia näkökulmia, neuvoja ja vinkkejä. Vanhempien ja lasten toiminnan havainnointi ja sen perusteella annettu palaute koettiin pääosin myönteiseksi.

Henkilökunnan arvostava, läsnä oleva, lämmin ja kuunteleva suhtautuminen vanhempiä kohtaan koettiin tärkeäksi ja parantavaksi, koska vanhemmilla oli epäonnistumisen, leimatuksi tulemisen ja sosiaalisen häpeän tunteita ja kokemuksia elämässään. Vanhemmilla oli perhekuntoutuksen aikana myös kokemuksia siitä, että siellä heidän elämänrytmiin ja menemisiin puututtiin tai, että heitä kontrolloitiin ja rajoitettiin liikaa. Toisaalta vanhemmat ilmaisivat ymmärtävänsä sen, että tarkoituksena on se, että he hyötyisivät perhekuntoutuksesta enemmän, kun kaikki osapuolet sitoutuivat yhteisiin pelisääntöihin.

Kaikki haastateltavat sanoivat yhteisössä asumisen olleen kaikkein vaikeinta, mutta myös että sieltä saatiin vertaistukea ja hyviä yhteisen tekemisen kautta saatuja kokemuksia ja muistoja. Yhteisön rutiinit ja rytmit koettiin välillä hankaliksi, mutta arkea jäsentäväksi ja helpottaviksi. Omien tehtävien myötä kodinhoidolliset työt ja lapsen hoito alkoivat kuitenkin sujua ja vanhempien organisointikyky parani. Vanhemmista löytyi vahvuutta sopeutua yhteiselämään alun hankaluuksista huolimatta.

Vanhemmat kertoivat perhekuntoutuksessa olemisen johtaneen myönteisiin muutoksiin perheessä ja tukeneen vanhemmuutta. Vanhemmat ja lapset saivat lisää voimavaroja, parisuhde kehittyi, päivärytmi löytyi ja kasvatustyö helpottui. Yhdessä tekeminen muuttui sujuvammaksi, lisääntyi arjessa ja yhdessä oleminen muuttui miellyttävämmäksi. Vanhempien tapa olla vuorovaikutuksessa lapsen kanssa muuttui.



Esimerkiksi keskusteleminen ja myönteisen palautteen antaminen lisääntyivät ja vanhemmat perustelivat enemmän lapsille asioita. Ristiriitojen rakentava ratkaiseminen ja asioista sopiminen helpottuivat perheenjäsenten kesken. Vanhempien sosiaalinen toimintakyky oli parempi perhekuntoutuksen jälkeen. Perhekuntoutuksen jälkeiseen aikaan vanhemmat suhtautuivat rohkealla ja toiveikkaalla mielellä.

Tutkimustulosten avulla voidaan arvioida ja kehittää perhekuntoutuksen sisältöä ja toimintamalleja. Opinnäytetyössä käytetty induktiivinen menetelmä toimi hyvin, koska haastattelumateriaalia oli runsaasti. Vanhempien kokemukset synnyttivät perhekuntoutuksen teoriaa. Opinnäytetyössä vanhemmat kertoivat mitä perhekuntoutus oli ja miten se tuki heidän vanhemmuuttaan.

Jatkotutkimusehdotuksena voisi olla esimerkiksi tutkia lasten kokemuksia perhekuntoutuksesta ja sen pitkäaikaisvaikutuksista.

## 8 Lähteet

Arnkil, Tom Erik & Eriksson Esa: Mukaan meneminen ja toisin toimiminen. Helsinki: Stakes, tutkimuksia 51/1995

Berg, Insoo Kim (1991 a) Perhekeskeisen työn opas. Käytännön vihjeitä lastensuojeluun. Helsinki. Mannerheimin lastensuojelulaitos

Dixon, Josie- Schneider, Vera - Lloyd, Cheryl - Reeves, Alice - White, Clarissa - Tomaszewski, Wojtek - Green, Rosie- Ireland, Eleanor 2010. Monitoring and evaluation of family interventions (information of families supported to March 2010). Research Report DFE-RR044. Department for Education. Government UK. Saatavana osoitteessa: [https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment\\_data/file/181676/DFE-RR044.pdf](https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/181676/DFE-RR044.pdf) Luettu 10.11.2017.

Hurtig, Johanna 1999. Huvitusta, hyvitystä vai hyödyllistä: lastensuojelullisen perhekuntoutuksen arviointia. Rovaniemi. Lapin yliopisto: Lapin yliopiston paino.

Horwath, Jan & Surkey, Tarr 2015: Child Visibility in Cases of Chronic Neglect: Implications for Social Work Practice. British Journal of Social Work 45. 1379-1394.

Järvikoski, Aila & Karjalainen, Vappu 2008. kuntoutus monitieteisenä ja -alaisena prosessina. Teoksessa Paavo Rissanen & Tapani, Kallaranta & Asko Suikkanen (toim.) Kuntoutus. Helsinki: Kustannus Oy Duodec

Kumpulainen, Aila- Valkonen, Raimo. Kokoperhehoidon yhteinen palvelukuvaus 2005/ Perhekuntoutus Kuusikon kunnissa 2004. Lasten sijaishuollon työryhmän asettaman pienryhmänselvitys. Helsinki: Edita Oy Ab. / Helsingin diakonissalaitoksen lapsi- ja perhetyön sektori

Kyngäs, H. & Vanhanen, L. 1999. Sisällön analyysi. Hoitotiede vol 11. No 1/-99, s. 3-12  
Leino-Kilpi H. 1997. Kvalitatiivinen ja kvantitatiivinen tutkimus. Yhdessä vai erikseen? Teoksessa Hoitotieteen tutkimusmetodiikka. s. 222-231. Toim. Vehviläinen-Julkunen, K. & Paunonen, M. Juva: WSOY

Linnakangas, Ritva- Lehtoranta Pirjo 2009. Lapset ja nuoret kuntoutuksessa. Kelan psykiatrisen perhekuntoutuksen kehittämishankkeen arvioinnin osaraportti.

Linnakangas,R/ Lehtoranta, P-Järvikoski, A-Suikkanen, A. Perhekuntoutus puntarissa- Kelan psykiatrisen perhekuntoutuksen kehittämishankkeen arviointi. Vammalan kirjapaino Oy Sastamala 2010

Mellenius,Nina&Remsu,Nina (toimittaja) 2013 Vuorovaikutus kuvassa- videoavusteisen ohjauksen eettisyys ja käytäntö. Kirjapaino Jaarli Oy, Turenki. Mannerheimin lastensuojeluliiton Lasten ja Nuorten kuntoutussäätiö. Teoksen kappaleet: Miller,Helena:Johdanto s,12, Mirjam Kalland: Mentalisaation ja reflektiivisen kyvyn vahvistaminen vanhemmuudessa,39,41. Nina Mellenius, Vuorovaikutuksen hoito on lapsuuteen vaikuttamista:79-80, Heino, Liisa&Viinikainen, Aila:Vanhemmuuden vahvistuminen ja työntekijän ammatillinen kehittyminen, 170-171.

Miller W, Rollnick S, 2002, Motivational Interviewing. New York: The Guilford Press

Pärnä,K ja. Törrönen, M (toim) Voimaannuttavat suhteet perhekuntoutuksessa. Porvoo:kirjapaino Bookwell.

Pupita-Mattila, K. 2007. Arvostava kohtaaminen arjessa, auttamistyössä ja työyhteisössä. PS-kustannus. Juva: WS Bookwell Oy.

Puustinen- Korhonen 2012 lastensuojelulaki

Rautiainen,M 2001. Vanhemmuuden roolikartta –syvennä ja sovelle.Helsinki: Suomen kuntaliitto.

Remsu,N- Pärnä,K (toim) 2012. Eetoksena lapsen ja perheen hyvinvointi. Retropektiivinen katsaus perhekuntoutuksen kehittymiseen mannerheimin lastensuojeluliiton lasten ja nuorten kuntoutussäätiö.

Riikonen, Eero.1992. Auttamistyön ongelmakäsitykset ja haastattelukäytännöt. Ongelmakielestä kompetenssikielen. Helsinki: Kuntoututussäätiö

Rönkä,Toivo.1993. Kasvattajan kolme oppituntia- kasvattajien aktivointikurssi. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliitto. Jyväskylä: Gummerus.

Särkelä (toim), Anneli Pohjola Sosiaalisesti kestävä kehitys Helsinki: Sosiaali- ja terveyturvan keskusiiito 2011

Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 3/2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa.

Tuomi, Jouni-Sarajärvi, Anneli 2009 Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi

Vilkka, Hanna 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi

Vänskä, Kirsti- Laitinen-Väänänen, Sirpa, Kettunen, Tarja & Mäkelä, Juha 2011. Onnistuuko ohjaus. Sosiaali- ja terveysalan ohjaustyössä kehittymminen Helsinki Edit

Westman, Riikka - Haverinen, Riitta - Ristikartano, Veera - Koivisto, Juha - Malmivaara, Antti. 2005. Perheinterventioiden vaikuttavuus. Järjestelmällinen kirjallisuuskatsaus. FinSoc Arviointiraportteja. Stakes : 5/2005. Saatavana osoitteessa: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/75725/Perheinterventiot2005.pdf?sequence=1> Luettu 1.11.2017.